

Sygn. akt XV C 251/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 25 lutego 2016 roku

Sąd Okręgowy w Gdańsku w XV Wydział Cywilny

w składzie następującym :

Przewodniczący: SSO Krzysztof Solecki

Protokolant: sekr. sąd. Izabela Węsióra

po rozpoznaniu w dniu 15 lutego 2016r. roku w G.

na rozprawie

sprawy z powództwa **E. W. (1), W. W.**

przeciwko **S. W.**

o zapłatę

I. Zasądza od pozwanego S. W. na rzecz E. W. (1) kwotę 90.212,66 zł. (dziewięćdziesiąt tysięcy dwieście dwanaście złotych 66/100) z odsetkami ustawowymi od dnia 1 października 2007r. do dnia 31 grudnia 2015r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty;

II. zasądza od pozwanego S. W. na rzecz W. W. kwotę 90.212,66 zł. (dziewięćdziesiąt tysięcy dwieście dwanaście złotych 66/100) z odsetkami ustawowymi od dnia 1 października 2007r. do dnia 31 grudnia 2015r. i odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 1 stycznia 2016r. do dnia zapłaty

III. oddała powództwo w pozostałym zakresie

IV. koszty procesu stosunkowo rozdziela przyjmując, że powodowie wygrali sprawę w 40% i pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu

UZASADNIENIE

Powodowie E. W. (1) i W. W. wnieśli powództwo przeciwko S. W. o zasądzenie na rzecz każdego z nich kwoty 221.200,- zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 1 października 2007 r. do dnia zapłaty tytułem zachowku. Jednocześnie wnieśli o zasądzenie od pozwanego kosztów postępowania według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powodowie wskazali, iż są dziećmi zmarłego w dniu 17 marca 1986 r. T. W. i zmarłej w dniu 21 lutego 1994 r. H. W. (1). Przyznali, iż spadkodawcy pozostawili testamenty w formie aktu notarialnego, mocą których do całości spadku powołali S. W.. Zdaniem powodów treść testamentów nie odzwierciedlała jednakże rzeczywistej woli rodziców, którzy chcieli podzielić majątek pomiędzy rodzeństwem. W ich ocenie, cały majątek zapisali na rzecz pozwanego wyłącznie z uwagi na fakt, aby nie istniały przeszkody do prawnego nabycia i faktycznego objęcia w posiadanie spadku przez powodów przebywających na emigracji.

Powodowie podnieśli, iż postanowienie z dnia 12 marca 2001 r. o stwierdzeniu nabycia spadku w całości przez pozwanego po T. W. i H. W. (1) wydane zostało na podstawie fałszywego oświadczenia pozwanego, iż jest on jedynym dzieckiem spadkodawców.

Powodowie zarzucili nadto, iż nie wiedzieli o wystąpieniu z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku po rodzicach przez pozwanego. O powyższym fakcie dowiedzieli się dopiero w maju 2007 r. w czasie pobytu w Polsce, podczas którego sprawdzili stan księgi wieczystej prowadzonej dla lokalu przy ul. (...) w G.. Bezpodstawny jest zatem zarzut przedawnienia, skoro początek biegu tego terminu rozpoczął się dopiero z chwilą uzyskania przez powodów informacji o otwarciu testamentu i nabyciu spadku przez pozwanego. Co więcej wskazali, iż zarzut przedawnienia jest sprzeczny z zasadami współżycia społecznego. W sprawie niniejszej pozwany dopuścił się złożenia fałszywych zeznań po to, by powodowie nie wiedzieli, że powstało po ich stronie roszczenie o zachówek.

Podnieśli również, iż nigdy nie wyrażali zgody na przeprowadzenie postępowania o nabyciu spadku po rodzicach bez ich udziału, a jedynie udzielili pozwanemu pełnomocnictwa do występowania w sprawie w ich imieniu.

Jednocześnie wskazali, iż w skład spadku wchodziły prawo własności lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w budynku przy ul. (...) w G. o powierzchni 72,80 m² wraz z udziałem w wysokości 1/4 części we współwłasności części wspólnych budynku oraz prawem użytkowania wieczystego gruntu objętego księgą wieczystą KW nr (...) (którego wartość wynosi około 509.600,- zł oraz udział wynoszący (...) części w nieruchomości położonej w G. przy ul. (...), będący przedmiotem użytkowania wieczystego działki nr (...) obszaru 427 m² i nr 340 obszaru 25 m², zabudowanej, stanowiącym odrębny przedmiot prawa własności, budynkiem mieszkalnym (którego wartość wynosi około 817600,- zł)- k. 2-10.

W odpowiedzi na pozew pozwany S. W. wniósł o oddalenie powództwa i zasądzenie od powodów kosztów postępowania.

W uzasadnieniu wskazał, iż powodowie zrzekli się względem pozwanego roszczenia o zachówek.

Z ostrożności procesowej podniósł zarzut przedawnienia roszczenia. Wskazał, iż od chwili otwarcia testamentów upłynął okres ponad 3 lat. Podniósł, iż powodowie wiedzieli o istnieniu testamentów i o ich treści, tj. powołaniu pozwanego do całości spadku i o toczącej się sprawie spadkowej. Wskazał, iż powodowie nie wyrazili jednakże chęci uczestnictwa w postępowaniu spadkowym.

Podniósł nadto, iż brak jest podstaw do zastosowania art. 5 k.c.. Powodowie świadomie nie dochodzili roszczeń z tytułu zachowku, pomimo posiadania konkretnej wiedzy na temat istnienia i treści testamentu, jak również chwili śmierci rodziców. Pozwany zakwestionował również wartość dochodzonego zachowku wynikającego z błędnie określonej wartości nieruchomości. Pozwany wskazał nadto, iż po przeprowadzeniu długotrwałego postępowania sądowego dokonał ogromnych nakładów na nieruchomość położoną przy ul. (...), która po spaleniu nie nadawała się do użytku, a którą następnie w dniu 30 października 2003r. sprzedał za kwotę 200 000 zł. –k. 52-56.

Wyrokiem z dnia 18 maja 2010r. Sąd Apelacyjny w G. uchylił wyroku Sądu Okręgowego z dnia 28 grudnia 2009r. oddalający powództwo w sprawie i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania (k. 367).

W uzasadnieniu Sąd II instancji wskazał, że skoro Sąd Okręgowy zdecydował się na oddalenie powództwa, uznając że roszczenie jest przedawnione, powinien był ocenić czy uniemożliwienie powodom wzięcia udziału w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku nie wyrządziło powodom szkody wskutek niedochodzenia we właściwym czasie roszczeń o zachówek wskutek braku wiedzy o przeprowadzeniu postępowania spadkowego. Zachowanie pozwanego polegające na złożeniu fałszywego zapewnienia spadkowego i nieprzedstawienia sądowi spadku pełnomocnictw udzielonych przez powodów narusza zasadę uczciwości i sprawiedliwości, nie może więc chronić go przed podniesionym przez powodów zarzutem naruszenia prawa podmiotowego (art. 5kc). Tak więc niezasadne było oddalenie powództwa na podstawie zarzutu przedawnienia roszczeń, a przedmiotem dalszych czynności Sądu I instancji będzie ustalenie wartości majątku spadkowego i wielkości udziałów powodów, stosownie do art. 991 §1 kc, według której ustala się wartość pieniężną roszczenia.

Na rozprawie w dniu 10 stycznia 2010r. (k. 457) oraz w piśmie procesowym z dnia 30 maja 2011r. powodowie zmodyfikowali żądanie i wnieśli o zasądzenie od pozwanego kwot po 100.000 zł. wraz z odsetkami ustawowymi od dnia ogłoszenia testamentu tj. 13 marca 2001 roku, nie cofając powództwa w pozostałym zakresie.

Sąd ponownie rozpoznając sprawę ustalił następujący stan faktyczny :

W dniu 17 marca 1986 r. w G. zmarł T. W., zaś w dniu 21 lutego 1994 r. zmarła H. W. (1).

okoliczność bezsporna

Do kręgu spadkobierców ustawowych po zmarłych należeli E. W. (1), W. W. i S. W. – dzieci zmarłych spadkodawców.

okoliczność bezsporna

Spadkodawcy sporządzili w dniu 15 lipca 1982r. testamenty w formie aktów notarialnych, mocą których do całości spadku powołali pozwanego S. W..

okoliczność bezsporna (testamenty k. 7 i 8 sygn. akt II Ns 127/01)

S. W. w dniu 12 stycznia 2001r. wystąpił do Sądu Rejonowego w G.o stwierdzenie, że nabył w całości na podstawie testamentów spadek po T. W. i H. W. (1). We wniosku o stwierdzenie nabycia spadku oraz w zapewnieniu spadkowym złożonym na rozprawie w dniu 12 marca 2001 r. pozwany złożył oświadczenie, że jest jedynym dzieckiem zmarłych T. i H. W. (1).

okoliczność bezsporna

Sąd Rejonowy w G. postanowieniem z dnia 12 marca 2001 r. stwierdził, że spadek po T. W. i H. W. (1) nabył w całości pozwany na podstawie testamentów notarialnych z dnia 15 lipca 1982 r. otwartych i ogłoszonych w Sądzie Rejonowym w Gdańsku w dniu 12 marca 2001 r.

Dowód: odpis postanowienia o stwierdzeniu nabycia spadku k. 15 sygn. akt II Ns 127/01

W styczniu 2012r. S. W. wniósł o zmianę postanowienia Sądu Rejonowego w G. z dnia 12 marca 2001r. w sprawie II Ns 127/01 i stwierdzenie, że spadek po H. W. (1) nabyli na podstawie ustawy: W. W., E. W. (1) i S. W.. Ostatecznie prawomocnym postanowieniem Sądu Rejonowego (...) wG. z dnia 13 listopada 2013r. wniosek został oddalony.

Dowód: postanowienia k. 272 i 323 akta sprawy Sądu Rejonowego(...)wG. sygn. akt XIII Ns 1310/13

Powodowie po śmierci rodziców pozostawali w stałym kontakcie telefonicznym z pozwanym, jak również odwiedzali go w czasie wizyt w Polsce. Pozwany często, w szczególności z E. W. (1), rozmawiał o sprawach rodzinnych, sądowych. Powodowie wiedzieli o treści testamentów pozostawionych przez rodziców (także od spadkodawców). Nie byli jednakże zainteresowani majątkiem nieruchomości i nie chcieli partycypować w kosztach postępowań spadkowych, a później w kosztach remontów i utrzymania nieruchomości. Powodowie udzielili pozwanemu pełnomocnictw do reprezentowania ich przed sądem w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku po matce i złożenia oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku (k. 280-281 i 504 i 505).

Dowód: zeznania świadka H. W. (2) k. 150-153, 160-162, zeznania świadka A. O. k. 162 – 163, zeznania świadka J. W. k. 176-178, umowa zlecenia k.202 i 631, zeznania świadka B. C. k. 132- 134, zeznania świadka A. D. k. 132, zeznania świadka P. Y. , zeznania świadka A. S. k. 731 – 732, zeznania S. W. słuchanego w charakterze strony k. 282-287 i k. 619 - 624, zeznania powoda W. W. k. 271-274 i 577 – 583, , zeznania powódki 573- 576, , zeznania powoda E. W. (1) k. 275-277 , list elektroniczny k. 506, pismo spadkodawcy k. 507 -510

W czerwcu 2001 r. powódka i pozwany obecni byli podczas w podpisania przez S. W. umowy zlecenia sprzedaży nieruchomości z pośrednikiem nieruchomości J. W.. W rozmowie, toczącej się w obecności E. W. (1), pozwany informował J. W. o fakcie przeprowadzenia postępowania spadkowego po rodzicach oraz konieczności przeprowadzenia postępowania o zniesienie współwłasności nieruchomości.

Dowód: zeznania świadka J. W., k. 176-178 i 493 - 496 umowa zlecenia l. 181, zeznania S. W. słuchanego w charakterze strony k. 282-287 i k. 619

Majątek spadkowy stanowiło prawo własności lokalu mieszkalnego nr (...) położonego przy ul. (...) w G. o powierzchni 72,80 m^{((2))}, dla którego Sąd Rejonowy (...)w G. prowadzi księgę wieczystą (...) wraz z udziałem w wysokości 1/4 części we współwłasności części wspólnych budynku oraz prawem użytkowania wieczystego gruntu objętego księgą wieczystą KW nr (...) oraz udział wynoszący (...) części w nieruchomości położonej w G. przy ul. (...), stanowiącej przedmiot użytkowania wieczystego działki nr (...) obszaru 427 m^{((2))} i nr (...) obszaru 25 m^{((2))}, zabudowanej stanowiącym przedmiot prawa własności budynku mieszkalnego.

okoliczność bezsporna

Wartość spadku wynosi 541.276 zł.

Dowód: opinia biegłego sądowego H. J. k. 400- 437, 454-456, 751 – 791, 842 – 843, 936 - 955, 992-993, 1019 , opinia ustna k. 459 – 460

Prawo odrębnej własności lokalu położonej przy ul. (...) wraz z udziałem w nieruchomości wspólnej zostało ustanowione w maju 2002r. i sprzedane M. B. w rok później.

Dowód: zeznania świadka M. B. k. 178 – 179,

S. W. wezwany został do zapłaty kwot po 221.200 zł. z tytułu zachowku w piśmie pełnomocnika powodów z dnia 3 września 2007r.

Dowód: pismo pełnomocnika powodów k. 28, odpowiedź S. W. k. 30

Ponownie rozpoznając sprawę Sąd zważył, co następuje:

Powyższe okoliczności faktyczne Sąd ustalił na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego w postaci dokumentów znajdujących się w aktach postępowania o stwierdzenie nabycia spadku, w szczególności odpisów aktów stanu cywilnego, testamentów w formie aktu notarialnego. Autentyczności jak i wiarygodności dokumentów sporządzonych na cele postępowania spadkowego, jak również dowodów przeprowadzonych w postępowaniu cywilnym nie kwestionowała żadna ze stron.

W tym miejscu powtórzyć należy, że motywami jakimi kierował się pozwany składając w postępowaniu o stwierdzenie nabycia spadku fałszywe oświadczenia we wniosku i fałszywe zapewnienia spadkowego, iż jest jedynym dzieckiem spadkodawców nie są jasne. Przyjąć jednak należy w okolicznościach sprawy, że motywem ukrycia faktu istnienia innych spadkobierców ustawowych nie mogła być sprawność postępowania spadkowego, skoro pozwany mógł bez problemu wskazać sądowi adresy zamieszkania pozostałych spadkobierców ustawowych, był ich pełnomocnikiem w postępowaniu spadkowym po matce, a ponadto z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku wystąpił niemal po siedmiu latach od śmierci matki.

W toku ponownego rozpoznania sprawy należy stwierdzić, że okoliczności te – przy kategorycznym zaprzeczeniu powodów, by przed majem 2007r. dowiedzieli się o przeprowadzonym przez pozwanego postępowaniu spadkowym – nadal pozwalają uznać zeznania pozwanego w tym zakresie za niewiarygodne. Podobnie trzeba ocenić zeznania żony pozwanego – H. W. (2).

Odnosząc się do zeznań E. W. (2), to nadal nie jest możliwa ocena, czy wieloletnia znajomość świadka z pełnomocnikiem procesowym pozwanego wpłynęła na treść tych zeznań pomimo, że kwestia zawarcia przez S. W. ze świadkiem umowy zlecenia sprzedaży jeszcze niewyodrębnionego lokalu została ostatecznie wyjaśniona i potwierdzona. Z treści oryginału umowy, który został odnaleziony w dalszym toku postępowania wynika, że chodziło o sprzedaż lub zamianę lokalu mieszkalnego położonego przy ul. (...) w G.. Tymczasem w tym czasie nie istniała odrębna własność lokalu, co wynika z wniosku pozwanego do Sądu Rejonowego w G. z dnia 21 września 2001r. o dział spadku, w skład którego wchodzi ta nieruchomość oraz odpisu księgi wieczystej z dnia 4 czerwca 2001r. i zawartej w tej sprawie ugody o ustanowieniu odrębnej własności lokalu (wniosek k. 1-5, odpis księgi wieczystej – k. 6, ugoda k. 99 w aktach sprawy II Ns 3180/01)

Choć ze szczególną ostrożnością należało – zdaniem Sądu ocenić wiarygodność zeznań świadków B. C., A. D., P. Y., M. Ł., ponieważ świadkowie ci są/byli znajomymi powodów i część z nich w czasie przesłuchania (i uczestnictwa w charakterze publiczności podczas innych rozpraw), wykazywała widoczną przychylność powodom oraz wyczuwalną dezaprobatę wobec wyjaśnień pozwanego . Niewątpliwie wiedza świadków dotycząca woli spadkodawców, a także stosunków panujących między stronami, a w szczególności treści rozmów prowadzonych pomiędzy rodzeństwem - pochodziła głównie z informacji udzielonych przez powodów. Jednak świadek B. C. miała kontakt także ze spadkodawcami. Spadkodawczyni miała w jej obecności stwierdzić, że korzyść ze spadku będą miały wszystkie dzieci , i że: „S. ich nie skrzywdzi”. Świadek ten oraz A. D. zeznały, że powódka informowała je, że pytała pozwanego czy załatwił sprawy spadkowe i uzyskała odpowiedź, że nie. B. C. potwierdziła również, że w 2007 roku zwracała się na prośbę powodów o odpis z księgi wieczystej nieruchomości wchodzących w skład spadku. Powodowie po jego otrzymaniu byli bardzo zaskoczeni wiadomością zeń wynikającą, że toczyło się postępowanie spadkowe po rodzicach. Pozwany tłumaczył powódce, że sprawy spadkowe napotykają na trudności techniczne dotyczące nieruchomości przy ul. (...). Świadek była w latach 2002-2007 w częstym kontakcie listownym i telefonicznym z powódką i częstym tematem ich rozmów były niezłatwione sprawy spadkowe. Pozwany miał zapewniać także powódkę, że załatwi sprawy spadkowe i jej „...krzywdy nie zrobi” Świadek P. Y. zeznał, że powódka denerwowała się, że sprawa spadkowa tak długo nie jest załatwiana. Podobnie M. Ł. potwierdziła, iż powódka miała nadzieję na udział w mieszkaniach po rodzicach. Z zeznań tych świadków wynika, że powodowie byli zainteresowani prawem do zachowku i nie ma to związku z kosztami jakie poniósł pozwany na przekształcenia własnościowe i remonty nieruchomości skoro obciążały do one jako jedyne spadkobierce/ właściciela. Zeznania te pozostają zgodne z zeznaniami i stanowiskiem powodów i pozwalają, w braku innych dowodów, na ich pozytywną weryfikację.

Skoro jak twierdzi pozwany powodowie pozostawali z nim w stałym kontakcie telefonicznym, jak również odwiedzali go w czasie wizyt w Polsce i rozmawiali z nim o sprawach rodzinnych i sądowych to nie sposób dostrzec przeszkód, które miały im uniemożliwić udzielenie mu pełnomocnictw do całości postępowania spadkowego lub pełnomocnictw w szerszym zakresie czy też oświadczeń o zrzeczeniu się roszczenia o zachowek. Z niczego również nie wynika aby powodowie nie byli zainteresowani prawem do zachowku, którego co oczywiste nie można utożsamiać z kosztami jakie poniósł pozwany w związku z poszczególnymi nieruchomościami wchodzącymi w skład spadku. Wola taka nie wynika także z udzielonych pozwanemu pełnomocnictw do postępowania spadkowego po matce.

Sąd oparł się, ponownie rozpoznając sprawę, również na zeznaniach świadków H. W. (2), A. O., J. W., M. B. oraz pozwanego S. W. w części w jakiej pozostają one niesprzeczne z zeznaniami powodów i wymienionych wyżej świadków. Świadek H. W. (2) zeznała, że rozmawiała z mężem na temat podziału spadku po rodzicach i potwierdziła, że pozwany rozmawiał z powódką w 1996 roku (k. 150) o konieczności partycypowania przez nią w podatku od spadku. Oczekiwanie takie, wobec twierdzeń pozwanego o zrzeczeniu się spadku przez powodów, jest niezrozumiałe i sprzeczne z zasadami logicznego rozumowania, nakazuje też traktować zeznania świadków i pozwanego również z tego powodu, jako niewiarygodne. Pozwany i jego małżonka nie potrafili też przekonywująco wyjaśnić po co były pozwanemu pełnomocnictwa do prowadzenia postępowania o stwierdzenia nabycia spadku po matce stron, skoro strony miały uzgodnić, że pozwany miał wystąpić w sprawie spadkowej jako jedyne dziecko spadkodawców. Świadek H. W. (2) potwierdziła także, że pozwany nie rozmawiał nigdy z powodem na temat sprawy spadkowej, a rozmowy z E. W. (1) nigdy nie dotyczyły zachowku a jedynie spadku.

Zeznania świadków A. O. (szwagierki pozwanego), H. W. (3) i A. S. nie muszą, zdaniem Sądu, pozostawać w sprzeczności z zeznaniami powodów i świadków, którym Sąd dał wiarę. Świadkowi ci zeznali, że w ich obecności jedynie E. W. (1) w 2001 roku rozmawiała ze S. W. o: „różnych sprawach rodzinnych i też o sprawach spadkowych”. Zdaniem Sądu nie można stąd wyprowadzić jednoznacznego wniosku, że prowadzone przez strony rozmowy o sprawach spadkowych były jednoznaczne z udzieleniem informacji o zakończeniu postępowania o stwierdzenie nabycia spadku w marcu 2001r. Również zeznania świadka H. W. (3), z których wynika, że w czerwcu 2001 roku S. W. poinformował ją w obecności E. W. (1), że zostało „przeprowadzone nabycie spadku po matce” nie pozwalają w świetle zeznań powódki i części świadków na przyjęcie, że wiadomość ta została przez objęta jej percepcją (spozostzeganiem) i poddana dalszym etapom przetwarzania informacji. Zeznania świadka jako profesjonalisty w zakresie obrotu nieruchomościami pracującego w kancelarii adwokackiej od 7 lat i nie są wiarygodne również w tej części w której, świadek wskazuje, że podczas tego spotkania – pomimo uzyskanej wiedzy kto jest spadkobiercą - zapytała czy umowę zlecenia sprzedaży nieruchomości wchodzącej w skład spadku podpisze lub „będzie występowała w umowie” również powódka nie będąca spadkobiercą. Także słowa, które miała wypowiedzieć powódka wg. świadka: „Nas ta sprawa z J. nie dotyczy, ty podpisuj wszystko, bo to scedowaliśmy na Ciebie” czy „Nas to nie dotyczy, bo Ty ponosiłeś wszystkie koszty związane z utrzymaniem nieruchomości” nie świadczą o pozytywnej wiedzy osoby je wypowiadającej o mającym już miejsce stwierdzeniu nabycia spadku.

Z powyższy powodów nie zasługują w tym zakresie na wiarę zeznania pozwanego. Należy podkreślić, że pozostają one w sprzeczności również z dokumentami złożonymi przez pozwanego w toku ponownego rozpoznania sprawy. Z treści złożonej korespondencji elektronicznej powoda z pozwanym wynika jednoznacznie, że W. W. zarzuca bratu w czerwcu 2007 roku chęć: „zagarnięcia całości spadku po rodzicach” i grozi postępowaniami sądowymi z tego powodu. Treść tego listu uwiarygadnia także zeznania powodów odnośnie przesłanek jakie kierowały spadkodawcami przy sporządzaniu testamentów (k. 506). Wbrew stanowisku pozwanego nie musi ona wskazywać na wywołaną wzrostem cen nieruchomości chęć wzbogacenia się ale potwierdza zeznania powodów i świadka, zgodnie z którymi powodowie dowiedzieli się o przeprowadzeniu postępowania spadkowego dopiero w 2007r. i stąd kierowane przez nich, dopiero wtedy, żądania.

Wydanie rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie wymagało posiłkowania się przez Sąd wiadomościami specjalnymi, dlatego też koniecznym było powołanie dowodu z opinii biegłego sądowego. Sąd przyznał walor wiarygodności sporządzonym przez biegłego sądowego opiniom. Przedstawione przez biegłego opinie w ocenie Sądu zostały sporządzone w sposób rzetelny, z wykorzystaniem specjalistycznej wiedzy, a ponadto w swojej treści zawierały wyczerpujące i wnikliwe wnioski. Biegły precyzując wnioski na okoliczności wskazane w tezie dowodowej dokonał niezbędnych ustaleń stwarzających podstawę do przedstawienia obiektywnego stanu rzeczy. Obliczenia dokonane przez biegłego sądowego - rzeczoznawcy majątkowego stanowiły dla Sądu obiektywną podstawę do ustalenia wartości spadku. Tok rozumowania przedstawiony przez biegłego w ocenie Sądu należało uznać za logiczny, a nadto konsekwentny, wielokrotnie uzupełniany i aktualizowany. Powyższym opiniom Sąd dał wiarę w całości, albowiem biegły w sposób szczegółowy przedstawił okoliczności, jakie stały się podstawą wniosków w nich wskazanych, odwołując się do konkretnych faktów. Biegły dysponował również niewątpliwie odpowiednią wiedzą i doświadczeniem predestynującym go do wydania przedmiotowych opinii, co umożliwiło wydanie rozstrzygnięcia w niniejszej sprawie. Opinie biegłych sądowych, tak jak inne dowody podlegają ocenie według art. 233 § 1 k.p.c., jednakże odróżniają je szczególne kryteria oceny. Należą do nich zgodność przedstawionych wniosków z zasadami logiki i wiedzy powszechnej, poziom wiedzy biegłego, podstawy teoretyczne opinii, sposób motywowania oraz stopień stanowczości wyrażonych w niej wniosków. Sąd dokonując oceny przedmiotowych opinii posiłkował się właśnie wskazanymi kryteriami.

Sąd pominął wniosek dowodowy pozwanego o dokonanie na rozprawie konfrontacji zeznań świadka J. W. z zeznaniami powódki, z uwagi na fakt, że powódka nie stawiała pomimo wezwania na rozprawę. Sąd oddalił na podstawie art. 207 § 3 kpc pozostałe wnioski dowodowe pozwanego jako zgłoszone po upływie zakreślonego terminu (k. 525 i 73 akta sprawy). W szczególności na uwzględnienie nie zasługiwały wnioski dowodowe pozwanego zgłoszone po upływie siedmiu lat od daty wpływu pozwu mierzące do wykazania, że żądanie powodów jest sprzeczne z

zasadami współżycia społecznego. Należy wskazać, iż okoliczności obecności powodów na pogrzebach spadkodawców czy też stosunków ze spadkodawcami były znane powodowi jeszcze przed wniesieniem powództwa i nie mają znaczenia dla rozstrzygnięcia sprawy. Jednocześnie wobec tak znacznego upływu czasu rzeczą pozwanego było przejrzeć dokumentację spadkodawców kilka lat wcześniej.

Przechodząc do oceny prawnej żądania powodów wskazać należy, że na gruncie art. 991 § 1 i § 2 kc nie budzi wątpliwości zarówno legitymacja czynna jak i bierna stron, a także zasadność sformułowanego żądania. Art. 991 § 1 kc stanowi bowiem, iż zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach - połowa wartości tego udziału (zachówek), zaś § 2 tegoż artykułu stanowi, że jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

Powodowie opierając swe roszczenie na mocy art. 991 § 1 k.c. dochodzili w niniejszym postępowaniu zapłaty od pozwanego na rzecz każdego z nich kwoty po 221.200,- zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia 1 października 2007 r. do dnia zapłaty. Następnie zaś zmodyfikowali żądanie i wnieśli o zasądzenie od pozwanego kwot po 100.000 zł. wraz z odsetkami ustawowymi od dnia ogłoszenia testamentu tj. 13 marca 2001 roku, nie cofając powództwa w pozostałym zakresie.

Rozważając zasadność wniesionego roszczenia w pierwszej kolejności rozważenia wymagał podniesiony przez stronę pozwaną zarzut przedawnienia.

Kwestię tę reguluje art. 1007 § 1 k.c., w myśl którego roszczenia uprawnionego z tytułu zachowku oraz roszczenia spadkobierców o zmniejszenie zapisów i poleceń przedawniają się z upływem lat trzech od ogłoszenia testamentu. Data otwarcia i ogłoszenia testamentu umieszczana jest zawsze na dokumencie (art. 651 k.c.). Przyjmuje się, iż art. 1007 § 1 k.c. wyłącza zastosowanie art. 120 § 1 k.c. do określenia początku biegu terminu przedawnienia roszczenia o zachówek (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.06.2004 r., III CK 127/03, OSNC 2005/6/110).

Z przedstawionych w niniejszej sprawie dokumentów wynika, iż spadkodawcy sporządzili w dniu 15 lipca 1982 r. dwa testamenty notarialne w Państwowym Biurze Notarialnym przed notariuszem E. P., rep. A/a nr (...), na mocy których do całości spadku powołali syna S. W.. Testamenty te zostały otwarte i ogłoszone w Sądzie Rejonowym w G. w dniu 12 marca 2001 r. Postanowieniem wydanym w tym samym dniu, na wniosek pozwanego, Sąd Rejonowy w G. stwierdził, że spadek po T. W. oraz H. W. (1), na podstawie wskazanych testamentów, nabył w całości syn S. W..

Powtórzyć należy za Sądem II instancji, że ustalone i opisane zachowanie pozwanego polegające na złożeniu fałszywego zapewnienia spadkowego i nieprzedstawieniu sądowi spadku pełnomocnictw udzielonych przez powodów narusza zasadę uczciwości i sprawiedliwości, nie może więc go chronić przez podniesionym przez powodów zarzutem naruszenia prawa podmiotowego (art. 5 kc)

Okoliczność, iż powodowie są dziećmi spadkodawców, po których całość spadku odziedziczył pozwany, nie była ostatecznie kwestionowana i została potwierdzona prawomocnymi postanowieniami sądów w sprawach o stwierdzenie nabycia spadku i o zmianę tego orzeczenia. Nadto pozwany nie wykazał skutecznie, aby powodowie otrzymali należny im zachówek w jakiegokolwiek postaci, nie sprostawszy w tym zakresie ciężarowi dowodzenia wynikającemu z art. 6 k.c.

Nie sposób również przyjąć, aby powodowie zrzekli się dziedziczenia. Brak podstaw do przyjęcia w sprawie, że powodowie zrzekli praw do spadku, czy też należnego zachowku. Na uwagę zasługuje przy tym fakt, iż stosownie do treści art. 1048 k.c. umowa o zrzeczenie się dziedziczenia powinna być zawarta z przyszłym spadkodawcą w formie aktu notarialnego pod rygorem nieważności.

W tym stanie rzeczy uznać należy, że roszczenie powodów co do zasady jest uzasadnione.

W niniejszej sprawie źródłem roszczenia o zachówek jest sytuacja, w której spadkodawca sporządził testament pomijając w nim spadkobierców, którzy byliby powołani do dziedziczenia z mocy ustawy.

W celu obliczenia zachowku konieczne są następujące operacje:

- 1) określenie udziału spadkowego stanowiącego, zgodnie z art. 922 kc podstawę obliczenia zachowku;
- 2) obliczenie wartości spadku;
- 3) ustalenie wartości darowizn doliczanych do spadku;
- 4) obliczenie samego zachowku przy zastosowaniu iloczynu, którego czynnikami są :
 - a) wyrażony ułamkiem udział spadkowy uprawnionego, wynikający z reguł dziedziczenia spadkowego, - współczynnik $\frac{1}{2}$ lub $\frac{2}{3}$ wynikający z art. 991§1 kc
 - b) oraz czysta wartość spadku, powiększona o doliczalne darowizny

tj. $Z = \frac{2}{3} \times a \times (b+c)$

1. Udział spadkowy

W świetle okoliczności niniejszej sprawy nie budzi wątpliwości fakt, iż spadkobiercami ustawowymi byliby powodowie i pozwany (art. 931 § 1 k.c.).

2. Współczynnik wynikający z art. 991§1 kc

Odnośnie wysokości roszczenia powodów Sąd uznał, że należny im zachówek wynosi zatem $\frac{1}{2}$ wartości udziału spadkowego, jaki by im przypadła przy dziedziczeniu ustawowym.

3. Wartość spadku.

W doktrynie i orzecznictwie przyjmuje się, że ustalenie substratu zachowku jest wyliczeniem wartości spadku netto. Ustawodawca wskazuje jedynie, że przy obliczaniu zachowku nie uwzględnia się zapisów i poleceń, bierze się natomiast pod uwagę darowizny (art. 993kc). Istotnym jest, że pomijanie zapisów i poleceń ma zapobiegać ewentualnemu uszczupleniu przez spadkodawcę roszczeń z tytułu zachowku poprzez dyspozycje testamentowe inne, niż ustanowienie spadkobiercy. Ta sama idea nakazuje doliczanie dokonanych za życia spadkobiercy darowizn.

Generalną zasadą jest także, że przy obliczaniu zachowku należy uwzględniać wszelkie prawa wchodzące w skład spadku (art. 922kc), w tym wszystkie wierzytelności i długi, również takie, które wskutek otwarcia spadku wygasły przez konfuzję. Wierzytelność spadkodawcy zatem do spadkobiercy należy traktować jako niewygasłą, a długi spadkodawcy względem spadkobierców obniżają wartość spadku obliczaną dla potrzeb zachowku. (vide: B. K., System Prawa Prywatnego, Tom 10, Prawo spadkowe str.869)

Z przeprowadzonego postępowania dowodowego wynika, iż wartość masy spadkowej, na którą składa się: prawo własności lokalu mieszkalnego nr (...) położonego przy ul. (...) w G. o powierzchni $72,80 \text{ m}^{(2)}$, dla którego Sąd Rejonowy (...)wG. prowadzi księgę wieczystą (...) wraz z udziałem w wysokości $\frac{1}{4}$ części we współwłasności części wspólnych budynku oraz prawem użytkowania wieczystego gruntu objętego księgą wieczystą KW nr (...) oraz udział wynoszący (...) części w nieruchomości położonej w G. przy ul. (...), stanowiącej przedmiot użytkowania wieczystego działki nr (...) obszaru $427 \text{ m}^{(2)}$ i nr (...)obszaru $25 \text{ m}^{(2)}$, zabudowanej stanowiącym przedmiot prawa własności budynku mieszkalnego, według stanu na dzień śmierci spadkodawców, a cen z daty orzekania 541.276 zł . Stosownie

bowiem do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 r., której wywody Sąd orzekający w pełni podziela, wartość spadku niezbędną dla ustalenia wysokości należnego zachowku ustalono według cen z daty orzekania o roszczeniach z tytułu zachowku (vide: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1985 r., sygn. akt III CZP 75/84, OSNCP 1985/10/147).

Ustaliwszy więc, iż wartość spadku wynosi **541.276** zł, stwierdzić należy, że 1/3 tak ustalonej masy spadkowej należałaby się powodom jako spadkobiercą ustawowym. Połowę wartości udziału każdego z powodów spadku stanowi więc kwota 90.212,66 zł.

Jak już wspomniano zagadnienie, według jakich cen należy ustalać wartość spadku stanowiącą podstawę do obliczenia zachowku, zostało rozstrzygnięte w orzecznictwie Sądu Najwyższego. W uchwale składu siedmiu sędziów z dnia 26 marca 1985 r. III CZP 75/84 (OSNC 1985, Nr 10 poz. 147) Sąd Najwyższy orzekł, że obliczenie zachowku następuje na podstawie wartości spadku ustalonej według cen z daty orzekania o roszczeniach z tego tytułu. Uchwała ta została wpisana do księgi zasad prawnych i zgodnie z art. 61 § 6 i art. 62 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. 2002 r. Nr 240 poz. 2052 z późn. zm. oraz art. 21 i art. 22 ust. 1 ustawy z dnia 20 września 1984 r. o Sądzie Najwyższym, Dz. U. 2002 r. Nr 101 poz. 924, z późn. zm.) wiąże wszystkie składy Sądu Najwyższego. Ten kierunek orzecznictwa jest utrwalony (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1999 r. I CKN 248/98 niepubl.; z dnia 25 maja 2005 r. I CK 765/2004 niepubl. oraz z dnia 14 marca 2008 r. IV CSK 509/2007 niepubl.; z dnia 25 maja 2012 r. I CSK 509/2011 niepubl.). Uwzględnić należy, że tak sformułowana zasada pozostaje w zgodzie z zasadą wyrażoną w art. 316 § 1 k.p.c., według której sąd bierze za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy.

W związku z powyższym należy uwzględnić, że aktualnie odsetki od zachowku mają charakter odszkodowawczy a nie waloryzacyjny i ich zadaniem jest zrekompensowanie uprawnionemu faktowi niedokonania zapłaty w terminie, wynikającym w tym wypadku z daty wezwania do zapłaty (zob. m.in. wyroki z dnia: 15 stycznia 2004 r. II CK 352/2002 niepubl.; z dnia 9 maja 2008 r. III CSK 17/2008 niepubl. oraz z dnia 16 kwietnia 2009 r. I CSK 524/2008 OSNC-ZD 2009, nr 4 poz. 106; z dnia 7 lipca 2011 r. II CSK 635/2010 niepubl.; dnia 11 stycznia 2013 r. I CSK 275/2012).

Nie można zgodzić się z poglądami stron, że odsetki od uwzględnionego roszczenia o zachowek należą się zawsze od dnia wyrokowania ze względu na konstytutywny charakter tego orzeczenia lub też dania ogłoszenia testamentu. Stanowisko o konstytutywności orzeczenia zachowkowego prezentowane było m.in. przez Sąd Apelacyjny w Warszawie w wyroku z dnia 18 listopada 1997 r., I ACa 690/97, Apel.-W-wa 1998, nr 4, poz. 35). Niemniej jednak, w późniejszym orzeczeniu – tj. w wyroku z dnia 23 października 2012 r. (sygn. akt I ACa 460/12, LEX nr 123823), Sąd ten zajął odmienny pogląd, przyjmując że ze względu na deklaratoryjny charakter orzeczenia w przedmiocie zachowku, odsetki za opóźnienie należą się od daty wezwania zobowiązanego do zapłaty. Ten drugi pogląd prezentowany jest także przez Sąd Najwyższy, a także przez Sąd Apelacyjny w Katowicach czy Sąd Apelacyjny w Białymstoku (por. wyroki SN z dnia 17 września 2010 r., II CSK 178/10, Lex nr 942800 oraz z dnia 17 kwietnia 2009 r., III CSK 298/08, LEX nr 942800, a nadto wyrok SA w Katowicach z dnia 7 czerwca 2013 r., I ACa 183/13, LEX nr 1342243 oraz wyrok SA w Białymstoku z dnia 10 stycznia 2013 r., I ACa 688/12, LEX nr 1267187).

Zważyć należy, że – jak wyżej wskazano - obowiązek zaspokojenia roszczeń o zachowek należy do długów spadkowych, powstających z chwilą otwarcia spadku (art. 991 i n. k.c.). Natura prawna długu z tytułu zachowku nie różni się zasadniczo od innych długów spadkowych, o jakich mowa w art. 922 § 3 k.c., z tym jedynie, że w sposób odmienny ustawodawca ukształtował zakres odpowiedzialności, co wynika z treści przepisu art. 1000 § 2 k.c. W tej sytuacji wymagalność tego długu wynika z zasad ogólnych, zawartych art. 455 k.c. (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 27 lutego 2013 r. I ACa 1156/12 LEX nr 1289499). O deklaratoryjnym charakterze orzeczenia zachowkowego przemawia zatem to, że roszczenie o zachowek należy do kategorii długów spadkowych, co oznacza, że dług spadkowy nie powstaje z chwilą wyrokowania przez Sąd, lecz - z chwilą otwarcia spadku. Natomiast, jego konkretyzacja co do kwoty zachodzi dopiero w chwili wyrokowania.

Zważyć należy, że kwestia konkretyzacji kwoty nie jest jednak zbieżna z kwestią wymagalności roszczenia. Jeżeli powód dochodzi roszczenia o zachówek, którego wysokości nie precyzuje w wezwaniu do zapłaty, bądź określa ją na poziomie niższym niż ustalony następnie przez Sąd, wówczas nie można mówić o tym, że odsetki biegną od momentu wezwania do zapłaty. Natomiast nie sposób odmówić powodowi odsetek od kwoty, o którą wezwali pozwanego przed wyrokowaniem, a (często długotrwałe, ze szkodą dla powoda) postępowanie sądowe potwierdziło wysokość żądanej kwoty.

W judykaturze przyjmuje się, że o stanie opóźnienia zobowiązania z tytułu zachowku można mówić wówczas, gdy zobowiązany znał już wszystkie obiektywnie istniejące okoliczności pozwalające mu racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku. Może to więc nastąpić także w dacie poprzedzającej chwilę wyrokowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2013 r. II CSK 403/12, LEX nr 1314389 oraz z dnia 17 września 2010 r., II CSK 178/10, ibidem). Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 kwietnia 2009 r. (III CSK 298/08, OSNC - ZD 2009, nr 4, poz. 107) ostatecznie żądana i zasądzona przez sąd wysokość zachowku nie ma znaczenia dla wymagalności samego roszczenia. Za takim stanowiskiem przemawia również deklarytoryjny charakter orzeczenia o należnym zachowku, który sprawia, że zobowiązanie o charakterze bezterminowym przekształca się w zobowiązanie terminowe w wyniku wezwania wierzyciela do spełnienia świadczenia skierowane do dłużnika (art. 455 k.c.), a wyrok sądowy potwierdza tylko zasadność tego wezwania wskutek istniejącego wcześniej zobowiązania do świadczenia zachowku. Taki punkt widzenia potwierdza też orzecznictwo na tle innych rozstrzygnięć o deklarytoryjnym charakterze (zob. wyrok SN z dnia 22 lutego 2007 r., I CSK 433/06, Lex nr 274209 i wyrok SN z dnia 28 czerwca 2005 r., I CK 7/05, niepubl.). Dlatego, Sąd Okręgowy przyjął, że okoliczności przedmiotowej sprawy, w tym wezwanie pozwanego do zapłaty, pozwalały przyjąć, że pozostawał on opóźnieniu od dnia 1 października 2007r. Jak wynika bowiem z akt sprawy pozwany wezwany został do zapłaty kwot po 221.200 zł. w piśmie pełnomocnika powodów z dnia 3 września 2007r. (k. 28). Otrzymanie tego pisma potwierdził pozwany w korespondencji elektronicznej (k. 30). W piśmie tym powodowie wyznaczyli pozwanemu termin do spełnienia świadczenia do końca września 2007r. Należy zatem przyjąć, że powodowie dochodzili całości zachowku i z tego względu zmiany w zakresie żądanej kwoty w istocie nie były zmianami co do roszczenia o zachówek (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2009 r. III CSK 298/08 LEX nr 510973, OSP 2011/11/113, OSNC-ZD 2009/4/107, M.Prawn. 2010/11/637).

Mając na uwadze powyższe Sąd orzekł jak w pkt. I,II i III wyroku na podstawie art. 991 § 1 k.c. i wyżej powołanych przepisów oddalając powództwo w pozostałym zakresie.

O kosztach Sąd orzekł w pkt IV wyroku zgodnie z art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z art. 100 k.p.c. w zw. z art. 108 § 1 k.p.c. zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu pozostawiając ich szczegółowe wyliczenie referendarzowi sądowemu. Powodowie niniejszy proces wygrali w 40 %.